

O priimku *Dajnko*

Marko Snoj

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Novi trg 3, SI 1000 Ljubljana;
ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Novi trg 2,
SI 1000 Ljubljana; marko.snoj@zrc-sazu.si

Priimki *Dajnko*, *Danjko* in *Danko* imajo isti izvor. Jezikoslovna analiza gradiva in njegova sinteza pokažeta, da je priimek *Dajnko* nastal po epentezi iz *Danjko*, ta pa po pričakovanem mehčanju glasu *n* pred mehkonebnikom iz priimka *Danko*, ki je potrjen v Sloveniji in tako kot *Danjko* (ne pa tudi *Dajnko*) tudi v sosednjem kajkavskem prostoru

Ključne besede: slovenščina, imenoslovje, priimki, etimologija, Peter Dajnko

Die Nachnamen *Dajnko*, *Danjko* und *Danko* haben den gleichen Ursprung. Linguistische Analyse des Sprachmaterials und entsprechende Synthese zeigen, dass der Name *Dajnko* durch Epenthese aus dem Namen *Danjko* entstand, und dieser nach der erwarteten Abschwächung des *n*-Lautes vor dem Velar aus *Danko*. Die Namen *Danko* und *Danjko* sind sowohl im slowenischen als auch im benachbarten kajkavischen Raum bestätigt, was allerdings für *Dajnko* nicht gilt.

Schlüsselwörter: slowenische Sprache, Onomastik, Nachnamen, Etymologie, Peter Dajnko

Uvod¹

Priimki *Dajnko*, *Danjko* in *Danko* imajo zelo verjetno isti izvor. Različica *Dajnko* je lahko nastala po epentezi iz različice *Danjko*, ki utegne biti prvotna, lahko pa je na vzhodnoštajerskem področju nastala iz različice *Danko*, ki je potrjena v našem Podravju in pri sosednjih kajkavcih. Lahko pa zapis *Dajnko* predstavlja izvirno mehki *nj* v fazi nosnega *ŋ*, prim v goričanskem narečju *kûjn* z rodilnikom *kûja* (Ramovš 1935: 174). Za to skupino priimkov obstajajo vsaj tri bolj ali manj mogoče in verjetne etimološke razlage.

Tri etimološke razlage

(1) Če je prvotna različica *Danjko*, je lahko nastal po konverziji iz občnega imena *danjko*, ki ga na Štajerskem v 19. stoletju navajajo s pomenom ‘desetine oproščen

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa *Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda*, ki ga financira SAZU.

podložnik'. Beseda, navaja jo Pleteršnik (1894: 122) po Murku in Cafu, je tvorjena iz glagolnika *danje*, ki je potrjen tudi v specializiranem pomenu 'davek'.

(2) Druga možnost je domneva, po kateri naj bi bilo prvotno *Danko* po izvoru hipokoristična tvorba iz osebnega imena *Danъ*, ki izvira iz trpnega deležnika *danъ* glagola *dati*. Ta trpni deležnik se v vlogi osebnega imena pojavlja v bolgarskem in srbskem *Dan*, za ženske *Dana*, kjer sta znana tudi hipokoristika *Danko* in *Danka* (ARj II: 259, 268; Grković 1977: 72). Srbščina in bolgarščina spadata med jezike pravoslavne krščanske tradicije, v kateri ni veljala tridentinska prepoved krščevanja po nesvetniških imenih. V jezikih katoliške tradicije se ta rojstna imena po pričakovanju niso ohranila, lahko pa so se ohranila kot klicna imena in kot priimki. In to ne samo hipokoristični *Danko* ipd., temveč tudi patronimični, kot je naš *Danič* in hrvaški *Daničić*. Uporaba trpnega deležnika glagola s pomenom 'dati' za rojstno ime je razumljivo in ga najdemo v mnogih jezikih, npr. v latinskem *Donatus*. Otrok je namreč darilo, je podarjen, je dan. Da je božje darilo, izpričujeta imeni *Bogdan* in *Božidar*, ki sta prevedeni iz latinskega *Deodatus*, to iz grškega *Theódotos* in to iz hebrejskega *Jahonatan*, po naše *Jonatan*. Če je pravilna ta domneva, se je *j* pred *n* vzpostavil po epentezi. Ime v prvotnejši podobi *Danjko* bi se v lokalnem narečju regularno razvilo iz *Danko* s prvotnim velarnim *ŋ*, prim. tako *majnkati* iz italijanskega *mancare* (Ramovš 1924: 91).

(3) Tretja možnost je domnevanje, po katerem naj bi bil priimek prvotno prav tako hipokoristik, vendar ne iz slovanskega, temveč iz svetopisemskega imena *Daniel*. Hipokoristike navadno tvorimo iz naglašene zloga (in še kakega glasu) izvirnega imena s hipokoristično pripono, v tem primeru *-ko*. Tako kot je iz na prvem zlogu naglašene rojstnega imena *Janez*, prevzetega iz latinskega *Johannes*, tvorjen hipokoristik *Janko*, ki je tudi priimek, tako je lahko tudi iz na prvem zlogu naglašene svetniškega imena *Danijel* (> *Danjel*) tvorjen hipokoristik *Dan(j)ko*, iz tega pa priimek. Zlasti v severovzhodni Sloveniji je mnogo priimkov s hipokoristično pripono *-ko*, ki izvirajo iz starih slovanskih osebnih imen (npr. *Bratko*, *Cvetko*, *Zorko*) ali že krščanskih (npr. *Benko*, *Blažko*, *Perko*).

Razprava

Prva možnost bi bila lahko veljavna le ob predpostavki, (a) da je bil občni samostalnik *danjko* (in *danje* v pomenu 'davek') nekdaj znan tudi v kajkavščini, ali (b) da je slovenski priimek migriral na kajkavsko ozemlje. Ker ta možnost vključuje nedokazano podmeno, je upoštevanje načelo Ockhamove britve manj verjetna.

Druga in tretja možnost ne vključujeta nedokazanih podmen, zato sta verjetnejši. Vprašanje, katera od obeh ustreza resnici, presežemo s poznavanjem primerov, ki temeljijo na starih slovanskih lastnih imenih in v krščanstvu dobijo novo vsebino, deloma tudi prilagojeno obliko. Najznamenitejši primer je *sveti Vid*, ki je v času Dioklecijana kot otrok ali morda že mladenič umrl mučeniške smrti in je torej s stališča vesoljne cerkve svetnik manjšega pomena. Razlog, zakaj so Slovani svetega Vida vse od konca poganskih časov častili mnogo bolj kot drugi krščanski narodi (samo v Sloveniji je danes 76 cerkva, posvečenih svetemu Vidu, in sedem krajev z imenom *Šentvid*, poleg teh pa še *Šembije* podobnega izvora, v ponemčeni Avstriji je 15 krajev z imenom *Sankt Veit* ali *St. Veit*), gre iskati v podobnosti zveze njegovega atributa in imena z imenom slovanskega boga *Sventovita*. Poganski kult boga z imenom **Světovitъ* je bilo najlažje nadomestiti s kultom čaščenja svetega Vida, ki so mu takrat rekli **svęty Vidъ* > **svęti Vid* (prim. Nahtigal 1956: 1, 4).

Podobno se je slovansko ime *Danъ* s tvorjenkami *Dana*, *Danilo*, *Danila*, *Danško*, *Danъka*, *Danica* ipd. prilagodilo krščanstvu in predvsem tridentinski zapovedi krščevanja po svetnikih tako, da se je priključilo svetniškemu imenu *Danijel*, kateremu je danes v Sloveniji posvečenih deset cerkva, izmed starozaveznih svetnikov daleč največ. Preroku Danijelu je posvečena tudi celjska stolnica in po cerkvi s patrocinijem svetega Danijela sta motivirani krajevni imeni *Štanjel* in *Šentanel* (Snoj 2009: 418, 408).

Literatura

ARJ II = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Dio II. 1884–1886*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Milica GRKOVIĆ, 1977: *Rečnik ličnih imena kod Srba*. Beograd: Vuk Karadžić.

Rajko NAHTIGAL 1956: *Světovitъ. Slavistična revija* 9/1–4, 1–9.

Maks PLETERŠNIK 1894: *Slovensko-nemški slovar. Prvi del, A–O*. Ljubljana: Založilo in na svetlo dalo knezoškofijstvo.

Fran RAMOVŠ 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika II. Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Fran RAMOVŠ 1935: *Historična gramatika slovenskega jezika VII. Dialekti*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Marko SNOJ 2009: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan in Založba ZRC.

Zusammenfassung

ÜBER DEN NACHNAMEN DAJNKO

Für die Nachnamen *Dajnko*, *Danjko* und *Danko* gibt es mindestens drei mehr oder weniger wahrscheinliche etymologische Erklärungen: (1) es handelt sich um die Ableitung vom Gattungsnamen *danjko* mit der Bedeutung 'vom Zehnten befreiter Untertan', gebildet aus dem Wort *danje* 'Steuer', (2) möglicherweise geht es um die Ableitung vom slawischen Hypokoristikum *Danьko*, gebildet aus dem Geburtsnamen *Danь* und dieser aus dem Partizip **danь* in der Bedeutung 'geschenkt, gegeben', oder (3) es ist die Ableitung von der hypokoristischen Form des Heiligennamens *Danijel*.

Die moderne etymologische Methode kennt Verfahren und Mittel, anhand deren unter mehreren Möglichkeiten die wissenschaftliche Wahrheit ermittelt werden kann. Im vorliegenden Fall stellt es sich heraus, dass der Nachname ursprünglich hypokoristisch vom slawischen Geburtsnamen **Danь* abgeleitet war, der sekundär dem Heiligennamen *Danijel* zugeschrieben wurde. Der Zusammenfall beider Stämme ist wahrscheinlich der Grund dafür, dass der Name *Danijel* im slowenischen Raum ein beliebter Name war, dass es im heutigen Slowenien zehn diesem Heiligen gewidmete Kirchen gibt und dass auch zwei Orte, nämlich *Štanjel* und *Šentanel*, nach ihm benannt sind.